EXCAVATIONS IN TOWN HALL SQUARE AND ITS APPROACHES

In 2006 the excavation in Vilnius Town Hall Square and its approaches were continued. A 19th century stone pavement was recorded between Didžioji St. 19 and the Contemporary Art Centre. A disturbed cultural layer with individual 16th–19th century finds was recorded under it. A disturbed cultural layer 0.5 m thick was recorded at greater depths at the trench sites. Several iron couplings from wooden water pipes, seals, coins, and stove tile fragments were found in it. The fragments of kiosk foundations and two (17th and 15th–16th century) pavement (Fig. 1) levels were discovered between Stiklių and Savičiaus Sts. and St. Nicholas Orthodox Church. A zoomorphic pendant (Fig. 2) and a halfgroat (½ *grossus*) of Alexander Jagiellon (Fig. 3) were found there. Fragments of the foundation of a 15th century merchants' building with a basement and stairwell (Fig. 4) were found in line with Stiklių – Savičiaus Sts. The excavation of a storage pit from the 2nd half of the 16th century also continued. The layer in it was 2 m thick. Bones, leather fragments, pottery sherds, seals (Fig. 5), and coins were found in the pit.

TYRINĖJIMAI SUBAČIAUS G. 11

Rytis JONAITIS

2006 m. LII MTS vykdė archeologinius tyrinėjimus Vilniaus senojo miesto vietoje, Subačiaus g. 11. Tyrinėjimai vykdyti būsimo piligrimų viešbučio statybos vietoje. Anksčiau čia vykdytų archeologinių tyrinėjimų metu aptikti XIX a. pastatų pamatai, XIV–XV a. puodžiaus dirbtuvių ūkinė duobė su gausiais tam laikotarpiui būdingais buitinės bei statybinės keramikos fragmentais (žr. *LIIR*, f. 1, b. 1441; *ATL 1994 ir 1995 metais*, V., 1996, p. 247–249; *ATL 1996 ir 1997 metais*, V., 1998, p. 403; *ATL 2005 metais*, V., 2006, p. 362).

Sklypas Subačiaus g. 11 priklauso stačiatikių Šv. Dvasios vienuolynui. Šioje vietoje pirmąją nedidelę medinę cerkvę stačiatikiai pasistatė 1596 m., gavę Zigmanto Vazos privilegiją. Prie cerkvės įsteigtas vyrų vienuolynas. Medinė cerkvė sudegė per 1610 m. Vilniaus gaisrą. Nauja mūrinė cerkvė pastatyta 1624–1638 m. Subūręs aplink save neprisijungusius prie unijos su Katalikų bažnyčia stačiatikius, vienuolynas su cerkve tapo pravoslavybės centru Vilniuje ir visoje Lietuvoje. Po 1749 m. gaisro cerkvė per 4 metus skubiai atstatyta. 1812 m. išdegė cerkvės mediniai įrenginiai. 1826 m. padaryti laiptai į rūsį, į kurį perkelti stačiatikių šventųjų Joano, Antono

1 pav. Kovos kirvis ir pentino žvaigždutė.
R. Jonaičio nuotr.
Fig. 1. Battle axe and a spur rowel.

2 pav. Molinių tiglių fragmentai. *R. Jonaičio nuotr.*
Fig. 2. Fragments of a clay crucible.

ir Eustacho palaikai. 1850 m. šis rūsys perdarytas į koplyčią

Sklypas Subačiaus g. 11 yra Šv. Dvasios vienuolyno ir cerkvės ansamblio ŠR dalyje.

2006 m. tirtas apie 140 m^2 plotas. Tiriama teritorija buvo padalinta į 5 plotus.

Plotas 1 kastas sklypo R dalyje, prie pat gynybinės sienos. Šiame plote aptiktas XVII a. vidurio – pabaigos grindinio fragmentas, gynybinės sienos statybos laikotarpio griuvenų sluoksnis, kuriame rasta XVI a. pradžios – vidurio buitinės bei statybinės keramikos fragmentų, kovos kirvis (1 pav.). Po gynybine siena aptikta ūkinė duobė, priklausiusi amatininkui – juvelyrui. Apie tai sprendžiama iš gausiai šioje duobėje aptinkamų molinių tiglių fragmentų (2 pav.), bronzos šlako gabalų ir žaliavos. Ūkinė duobė datuojama XV a. pabaiga – XVI a. pradžia.

Plotas 2 kastas taip pat prie gynybinės sienos, į Š nuo ploto 1, XIX a. pastato viduje. Iš Š pusės jį ribojo XIX a. rūsiai, iš R pusės – gynybinė siena, iš P bei V – XIX a. pastato siena. Prieš pradedant tyrinėjimus, didžioji šio ploto dalis be archeologo priežiūros buvo nukasta mechanizuotai. Likusiame plote beveik visu perimetru fiksuotas tik supiltinis permaišytas gruntas, kuriame aptikti radiniai datuojami XVI–XIX a. (3 pav.). Be to, 2 m gylyje nuo esamo žemės paviršiaus aptikti XIX a. datuojamo medinio pastato fragmentai. Pasiekus medines grindis, pradėjo sparčiai sunktis gruntinis vanduo.

3 pav. Molinės pypkės galvutės fragmentas. *R. Jonaičio nuotr.*
Fig. 3. Fragment of a clay pipe bowl.

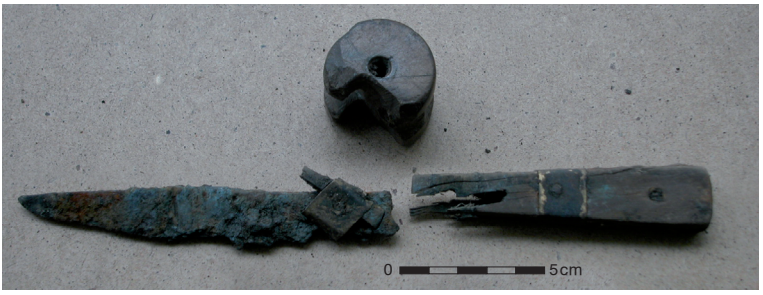
4 pav. Odinio apavo fragmentai. *A. Puškoriaus nuotr.*
Fig. 4. Fragments of leather footwear.

Didžiausias iš tyrinėtų plotas 3 kastas centrinėje sklypo dalyje. Jo ŠV dalyje aptiktas XVI a. krosnies fragmentas, R dalyje – XVII a. vidurio grindinio fragmentas, medinio pastato akmenų pamatas, XVI a. pabaiga – XVII a. datuojama didelė ūkinė duobė su gausiais statybinės bei buitinės keramikos fragmentais, odinės avalynės radiniais (4 pav.). Taip pat aptiktas ir XVIII–XIX a. perkasimas, kuriame gausu amatininko – kauladirbio, gaminusio kaulines sagutes, gamybinių atliekų. Nuo krosnies P kryptimi fiksuota didelių akmenų eilė. Norint išsiaiškinti jos paskirtį, kasta 3x2,5 m dydžio išpjova. Čia aptikta daug plokštinių koklių fragmentų (vyrauja „treliažo“ puošybos motyvas). Aptikta ir didelių akmenų eilės tąsa. Veikiausiai tai pamato, datuojamo XVI a., liekanos.

Plotas 4 kastas centrinėje sklypo dalyje, į R nuo ploto 3 ir XIX a. pastato V sienos. Šiame plote aptikti du XVII a. vidurio grindinio su lataku fragmentai, sąlyginai pavadinti Š ir P grindiniu (5 pav.). Perkastas plotas tarp jų – tai 1985 m. tirto šurfo vieta. Ant P fragmento aptiktas Jono Kazimiero varinis šilingas. Po grindiniu atidengta vidutinio dydžio akmenų eilė (pamatas), krosnies padas, grįstas iš gelsvos bei rausvos spalvos plytų su braukomis. Giliau fiksuotas ūkinės duobės, tirtos plote 3, tęsinys. Čia taip pat rasta odinės avalynės fragmentų, geležinis peilis su variu kaustyta medine rankenėle (6 pav.). Šios ūkinės duobės dugne aptiktas medinės rentininės konstrukcijos fragmen-

5 pav. XVII a. grindinio fragmento P dalis. *R. Jonaičio nuotr.*
Fig. 5. S part of the 17th century pavement fragment.

6 pav. Kaulinis arbaleto riešutas ir peilis su medine rankenėle, kaustyta varine skardele. *R. Jonaičio nuotr.*
Fig. 6. Bone crossbow nut and a knife with a wood handle bound with cooper sheet metal.

tas. Veikiausiai tai medinė ūkinės duobės dugno konstrukcija.

Plotas 5 kastas sklypo Š dalyje. Iš R pusės jis ribojosi su XIX a. rūsiais, iš P – su plotais 3 ir 4, iš Š pusės – su Subačiaus g. Šiame plote aptikti 3 grindinių horizontai. Pirmasis datuojamas XIX a., antrasis – XVII a. (jame aptiktas latako, fiksuoto plote 4, tęsinys). Dar vienas XVI a. grindinio fragmentas fiksuotas iš karto po XVII a. grindiniu. Ant šio apatinio XVI a grindinio aptiktas suklastotas Rygos miesto šilingas (7 pav.). Šiame plote, ties jo riba su plotu 3, rastas krosnies pado fragmentas. Virš įžemio esančiame 15 cm storio sluoksnyje aptikta ūkinė duobė, priklausiusi

7 pav. Rygos miesto 1575 m. šilingo falsifikatas. Varis. *R. Jonaičio nuotr.*
Fig. 7. A counterfeit 1575 schilling (*solidus*) of the Free City of Rīga Copper.

8 pav. XIV a. pabaigos – XV a. pradžios buitinės keramikos šukės. *R. Jonaičio nuotr.*
Fig. 8. Late 14th – early 15th century household pottery sherds.

amatininkui – puodžiui. Dar viena ūkinė duobė, priklausiusi puodžiui, visiškai ištirta 1996 m. 2006 m. tyrinėjimų metu aptiktoje nedidelėje (1x1,5 m dydžio) ūkinėje duobėje surinkta apie 1100 buitinės keramikos fragmentų, datuojamų XIV a. pabaiga – XV a. pradžia (8 pav.).

Iš viso tyrinėjimų metu aptikta per 7000 radinių: buitinės bei statybinės keramikos fragmentų, metalo, stiklo dirbinių, odinės avalynės fragmentų, monetų. Taip pat aptikti dviejų krosnių padai, trys grindinių horizontai, akmeniniai dviejų medinių pastatų pamatai, fiksuotas iki 3 m storio kultūrinis sluoksnis, datuojamas XIV a. pabaiga – XIX a. Kultūrinis sluoksnis sklype Subačiaus g. 11 visiškai ištirtas, išskyrus nedidelį plotelį kieme.

EXCAVATION AT SUBAČIAUS ST. 11

In 2006 an excavation was conducted at Subačiaus St. 11 in Vilnius Old Town. An area of about 140 m^2 was excavated. Two oven hearths, artisans' (a jeweller's, a bone craftsman's, and a potters') storage pits with production waste (Figs. 2, 8), three (19th, 17th and 16th century) pavement levels (Fig. 5), and the stone foundations of two wooden buildings were found. A cultural layer of up to 3 m that dates to the late 14th – 19th century was recorded. In all over 7000 finds were discovered during the excavation: household (Fig. 3) and construction pottery sherds, stove tile sherds, metal (Figs. 1, 6) and glass artefacts, fragments of leather footwear (Fig. 4), and coins (Fig. 7).

ŽVALGYMAI S. MONIUŠKOS SKVERE

Rytis JONAITIS, Saulius SARCEVIČIUS

2006 m. LII MTS vykdė archeologinius žvalgymus Vilniuje, Vilniaus ir Klaipėdos g. sankirtoje, Moniuškos skvere, kur pagal suderintą projektą buvo atliekami jo tvarkymo darbai.

Moniuškos skveras, kuriame vyko archeologiniai žvalgymai, yra šalia Šv. Kotrynos bažnyčios, kurią pastatė vienuolės benediktinės, į Vilnių atvykusios 1622 m. Vienuoles globojo Lietuvos didikai, ypač Jonas Karolis Chodkevičius. Spėjama, kad pirmoji bažnyčia šioje vietoje buvo medinė, pastatyta apie 1618–1622 m. 1655 m. ją sudegino rusai. 1703 m. pašventinta naujoji, mūrinė, dabar tebestovinti bažnyčia. Po Vilnių nusiaubusio gaisro bažnyčia 1743 m. buvo atstatyta vėlyvojo baroko stiliumi. 1812 m. prancūzai joje įrengė sandėlį, o vienuolyne – ligoninę.

Pagal 1845 m. Vilniaus miesto planą, dabartinis Moniuškos skveras tuo metu buvo užstatytas įvairiais pastatais. XX a. pradžioje čia jau buvo skveras. Paminklas kompozitoriui buvo pastatytas 1922 m.

Archeologinių žvalgymų metu buvo fiksuojamas kultūrinio sluoksnio ir užstatymo pobūdis bei chronologija. Moniuškos skvere tiesiant elektros kabelius, buvo kasamos 50 cm pločio bei 70 cm gylio tranšėjos. Šių darbų metu iki projektinio gylio fiksuoti supiltiniai XIX a. pabaiga – XX a. datuotini sluoksniai. Vertingas kultūrinis sluoksnis pažeistas nebuvo.

Tiesiant vandentiekį tarp Benediktinių vienuolyno bei Moniuškos skverą iš R pusės ribojančios tvoros, 80 cm gylyje aptiktas XVIII a. datuojamas mūrinis degtų gesintų kalkių laikymo įrenginys (1 pav.). Turimi duomenys leistų tvirtinti, kad šalia galėjusi būti taip pat